

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte tirsdag den 30. mai 1967 kl. 9.

Møtet ble ledet av formannen, B e n t R ø i s e l a n d .

Til stede var: Gjengedal (for Korvald), Otto Lyng, Finn Moe, Røiseland, Stray, Wormdahl, Magnus Andersen, Brommeland, Ragnar Christiansen, Garbo, Gerhardsen, Guttorm Hansen (for Lange), Treholt og Møller Warmedal. Hønsvald under den siste del av møtet.

Av Regjeringens medlemmer var til stede utenriksminister Lyng.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet, alle fra Utenriksdepartementet: Statssekretær Jacobsen, ekspedisjonssjefene Ansteensen og Greve, ambassaderåd Ravne og konsulent Colding.

Formannen: Det er møte i Presidentskapet, så det er grunnen til at medlemene Ingvaldsen, Langhelle, Borgen og Hønsvald ikkje er komne. Det er mogleg dei kjem seinare.

Møtet er kalla saman for at utanriksministeren skal gjera greie for situasjonen i Mid-Austen. Eg gir han då ordet med ein gong.

Utenriksminister Lyng: Jeg vil gjøre oppmerksom på at jeg har fått sterke anmodninger fra komiteen om å gi en redegjørelse i den utstrekning vi har materiale å bygge på som er helt sikkert, og jeg skal selvfølgelig med største glede gjøre det. Men jeg vil gjerne, siden det har vært en viss meningsforskjell om komiteens arbeidsordning og -regler, si at det jeg legger frem her, er det ikke nødvendig av hensyn til meg å holde hemmelig.

Formannen: Det er så, men om det ikkje er nødvendig av omsyn til utanriksministeren å halde det hemmeleg, skal forhandlingane i den utvida utanrikskomiteen haldast hemmelege, så det er ingen grunn til å diskutere det. Det kom eit framlegg i går som Presidentskapet skal ta stilling til, og det vil kome opp i Stortinget. Men det er klårt at etter reglementet skal møta vere hemmelege, slik det òg er praktisert. Utanriksministeren vil finne at det er ei anna formulering i reglementet i dag, men det har vore praktisert slik at møta her er hemmelege.

Utenriksminister Lyng: Jeg bøyer meg fullstendig for det. Men siden det nå står i reglementet, vil jeg si at det stoffet jeg skal legge frem ikke er av den karakter at det av hensyn til min fremstilling skulle være nødvendig med noen hemmeligholdelse.

Garbo: Den riktige måte å uttrykke det på er vel at etter reglementet er det ikke nødvendig å holde det hemmelig hvis utenriksministeren så ikke ønsker. Men etter hevdvunnen praksis er møtene hemmelige.

Finn Moe: Hr. Garbo er ikke oppmerksom på at det er vedtatt nytt reglement av Stortinget. I det reglementet er det fastsatt at møtene i denne komite skal holdes hemmelige.

Formannen: Vi held oss til vanleg praksis i dag. Utenriksministeren har ordet.

Utenriksminister Lyng: Jeg må vel gå litt tilbake og gi noe av bakgrunnsstoffet for å få frem de mest karakteristiske trekk ved den situasjon som er skapt nå. Jeg vil da minne om at United Nations Emergency Force ble opprettet i 1956 som en utløsning på den situasjon da Israel og senere Frankrike og Storbritannia gikk til angrep på Egypt. Grunnlaget for anbringelsen av disse troppestyrkene på egyptisk område og som en buffer mellom Israel og Egypt, var i grunnen dobbelt. Det var for det første Generalforsamlingens resolusjon, vedtaket av 7. november som besluttet selve opprettelsen av styrkene. Men Generalforsamlingen kunne klarligvis ikke beslutte at styrkene skulle anbringes på egyptisk område. Hjemmelen for dette var et aide mémoire oppsatt mellom generalsekretær Hammarskjöld og president Nasser, som ga FN-styrkene tillatelse til å komme inn på egyptisk territorium. Denne aide mémoire ble godkjent av FN's generalforsamling 24. november 1956.

Opplegget og forarbeidene til denne resolusjon etterlater vel ingen tvil om at alle aksepterte at det var nødvendig med den egyptiske regjerings samtykke for at styrkene skulle kunne plasseres der.

Det viste seg etterhånden at disse styrkene fikk noe bredere oppdrag enn man kanskje opprinnelig hadde tenkt. Der oppstod den situasjon at Israel ikke ville evakuere Gaza og Sharm-el-Sheik. Sharm-el-Sheik hadde jo vært et av hovedmålene for Sinai-felttoget, og Israel forlangte visse garantier før det ville trekke styrkene tilbake. Sharm-el-Sheik og stedene omkring denne landsbyen, er nøkkelposisjonen når det gjelder å kontrollere innseilingen til Akaba-bukten. Sluttresultatet av dette var da at UNEF's styrker skulle stasjoneres også i Sharm-el-Sheik. Den 1. mars 1957 ble det da fra Israels side avgitt erklæring om endelig tilbaketrekning av de israelske styrkene, og de ble trukket ut i løpet av 1957.

Før denne tilbaketrekningen foregikk det endel forhandlinger og drøftelser som senere har fått en viss betydning. Jeg tror man kan prøve å sammenfatte det derhen at det ikke fra FN-hold ble gitt Israel noen garanti in optima forma for at de i fremtiden skulle være garantert fri skipsfart gjennom Tiran-stredet. Jeg vil nevne at f.eks. i instruksen til den norske FN-delegasjon ble det bl.a. sagt følgende:

«Norge kan imidlertid ikke sammen med et begrenset antall stater påta seg å *garantere* fri skipsfart i Tiran-stredet. Norge kan bare slutte seg til en slik garantierklæring dersom den fremtrer som en garanti fra Generalforsamlingen med et stort flertall av medlemsstatene.»

Og i en redegjørelse her i utenrikskomiteen umiddelbart etter dette uttalte utenriksminister Lange følgende:

«Men Israel har utover det hevdet at når Tiran-stredet og Akaba-bukten er internasjonale ferdselsårer, må Israel ha rett til å beskytte sin skipsfart gjennom disse farvann, om nødvendig med militære maktmidler. Det standpunkt er ikke støttet fra amerikansk side og heller ikke fra norsk side, idet selve Tiran-stredet er egyptisk territorialfarvann, så det som følger av at det er internasjonal ferdselsled, er retten til «inoffensive passage», altså til «uskadelig gjennomfart», dvs. ikke med væpnede styrker.»

Når det gjelder Tiran-stredet, som jo nå er blitt så å si skjæringspunktet for spenningen i Midt-Østen, er det faktiske forhold at selve gjennomfartsleden i sin helhet ligger i egyptisk territorialfarvann. Men stredet er altså en gjennomfartsled mellom to havstykker som etter internasjonal folkerett er å betrakte som frie hav, og det er en festnet folkerettsoppfatning at streder av denne karakter, selv om de i sin helhet ligger i et lands territorialfarvann, dog er å betrakte i folkerettens forstand som «international waterways». Her kommer imidlertid *det* til at det jo er et forskjellig sett folkerettsregler som gjelder i krigstid og i fredstid nettopp for forhold av denne art. Man står altså overfor en situasjon hvor ett land velger sine spesielle forutsetninger for sin folkerettsanvendelse, idet Egypt har erklært at det fremdeles anser seg for å være i krigstilstand med Israel, i betraktning av at det etter sammenstøtene og kampene i 1949 aldri er sluttet noen formell fredsavtale. Egypt hevder altså at landet er i den situasjon at det kan anvende det sett folkerettsregler som gjelder i krigstid, deriblant også retten til å minelegge og stanse trafikken i egne farvann.

Nå skal jeg ikke gå noe inn på det hendelsesforløp som ledet til at FN-styrkene ble trukket tilbake fra egyptisk territorium. Det har vært reist spørsmål om hvor vidt det var klokt av Generalsekretæren å akseptere Egypts krav så fort som det ble gjort og uten å sørge for at det ble en viss tid til rolig overveielse og avklaring. Jeg skal i denne sammenheng ikke gå inn på hvor vidt en slik kritikk har noe for seg. Det man kan si er vel i hvert fall at prinsipielt sett kunne ikke Generalsekretæren annet enn akseptere at i og med at Egypt selv ikke ønsket å ha disse troppene på sitt territorium lenger, kunne ikke FN motsette seg å trekke dem tilbake. Det tror jeg man må akseptere.

Et annet spørsmål er naturligvis hvor vidt det kunne ha vært gjort på en annen måte, og etterat man først hadde forsøkt å finne andre løsninger. Men det som har bragt saken inn i dens nåværende meget akutte situasjon, er den bloкадеerklæring som president Nasser første gang formulerte 22. mai, og som jo senere i forskjellige former har vært stadfestet – nemlig at Egypt vil stenge Akaba-bukten og Tiran-stredet for israelske skip og for skip som fører strategiske varer til den israelske havneby Eilat, uansett disse skips nasjonalitet. Enhver som er kjent med de økonomiske forhold i den del av Israel og som er kjent med de investeringer som er foretatt der, vil forstå at dette er et sterkt slag mot israelske interesser og i høy grad begrenser muligheten for fortsatt ekspansjon i Israel. Det fører blant annet til at et hvert samkvem mellom Israel og Øst-Afrika må dirigeres rundt Afrika.

Israel har på sin side definert sin posisjon derhen at landet anser seg berettiget til å bruke denne «international waterway», og at man anser en

forhindring av dette som en disposisjon av en karakter som berettiger til forføyninger etter FN-paktens § 51, altså selvforsvar med militære midler. Og det er klart at når partene har definert sine posisjoner på denne måte, når den ene part sier at det er vår hensikt å gjennomføre denne blokaden, og den annen sier at det er en forføyning som vi anser som casus belli, så er jo situasjonen vanskelig og fastlåst.

Når det så gjelder å vurdere hva som faktisk er skjedd og hvordan situasjonen faktisk er i dag, tror jeg man kan karakterisere det slik at byråmeldingene og presseopplysningene strømmer inn forttere enn de diplomatiske vurderinger, og når disse kommer viser det seg svært ofte at de rent faktiske opplysninger som først syntes sikre, ikke egentlig har vært så holdbare allikevel. Jeg tror vi har dekning for å si at til dette øyeblikk foreligger det ikke noen sikre opplysninger om at noen skip har vært stanset eller bordet, og det foreligger ingen sikre opplysninger om at noe egyptisk krigsskip har grepet inn overfor andre skip. På den annen side kan jo dette skyldes at man fra Israels side har vært forsiktige med å gjennomføre gjennomseilinger som kunne betraktes som provokasjoner eller en slags prøvesaker, for derved ville jo situasjonen kunne bli utløst på et øyeblikk og krigshandlinger kunne bli følgen.

I denne situasjon er det da som kjent tatt opp en hektisk virksomhet i Sikkerhetsrådet. Det har jo vært hevdet at Sikkerhetsrådet, eller kanskje nærmere bestemt de to medlemsland Canada og Danmark, tok opp saken for tidlig og på et tidspunkt da det kanskje ville ha lønnet seg å avvente resultatet av U Thants forhandlinger i Cairo. Det skal jeg heller ikke gå noe nærmere inn på. Men situasjonen i Sikkerhetsrådet er vel den at det ennå ikke har vært noe tegn til mulighet for en fredelig avgjørelse av hele konflikten. Det må imidlertid på den annen side innrømmes at begge parter i de siste par dager synes å ha vist en viss faktisk tilbakeholdenhet, og at situasjonen kanskje ikke synes å være så absolutt tilspisset som den var for 24 eller 48 timer siden.

Jeg får kanskje prøve å trekke opp en konklusjon på dette.

Det har, når det gjelder grensene ellers, ikke forekommet alvorlige episoder, og det har vært en nærmest uventet ro langs grensene mellom Israel og araberstatene. Dette skyldes vel ikke minst meget sterke forestillinger fra USA's, Storbritannias og Frankrikes side, og man antar at også Sovjetunionen, selv om den utad støtter opp om de arabiske tiltak, har søkt å virke til en viss grad i modererende retning.

En mulighet som har vært overveiet, er om FN's observatørkorps, UNTSO, kunne kobles mer inn i situasjonen. Denne organisasjon er jo ikke berørt av selve UNEF-styrkenes tilbaketrekning. Men en slik ordning løser ikke det som akkurat nå synes å være hovedproblemet, nemlig Akaba-bukten med Tiran-stredet ved Sharm-el-Sheik.

Det har vært fremmet en rekke forslag om at de fire stormakter skal prøve å finne en løsning på situasjonen. I den utstrekning vi har hatt kontakt med representanter for disse stater, har selvsagt vi fra norsk side gitt uttrykk for at vi i enhver henseende er villige til å medvirke til alle fredelige midler som kan tenkes å føre til en løsning – alle fredelige midler. Og fordi Norge er en stor skipsfartsnasjon

tillegges åpenbart vår oppfatning en viss vekt. Vi har jo selv også en helt avgjørende interesse av de folkerettsregler det her er tale om, selv om akkurat dette område og denne gjennomfartsvei gjennom Tiran-stredet ikke har noen nevneverdig betydning for oss.

Jeg tror jeg innskrenker meg til dette foreløpig, herr formann, og jeg skal selvfølgelig etter evne prøve å svare på de spørsmål som måtte bli stillet. Men jeg må da gjenta det forbehold jeg allerede har tatt, at den rent faktiske situasjon er så pass uklar at det ikke er lett å si helt nøyaktig hvordan den er.

Finn Moe: Jeg vil gjerne spørre: Hva er det britiske standpunkt, hva er det amerikanske standpunkt og hva er det norske standpunkt med hensyn til den frie gjennomfart i Tiran-stredet?

Utenriksminister Lyng: Det britiske standpunkt er at stredet ved Tiran er fritt gjennomfartsområde i folkerettens forstand. Det amerikanske standpunkt er det samme, og det norske standpunkt fant jo sitt offisielle uttrykk ved daværende ambassadør Engens deklarasjon i FN, hvor han erklærte at etter norsk syn var i prinsippet Tiran-stredet internasjonalt farvann. Jeg kan ikke se noen grunn til at vi skulle ha noe annet syn prinsipielt på dette i dag. Men også Engen tok det forbehold at dette jo var et prinsippstandpunkt, og han tok ikke noe standpunkt til de faktiske forutsetninger som forelå på det tidspunkt, og særlig ikke til om det kunne sies å være krigstilstand eller ikke, slik at det ene eller annet sett folkerettsregler ble utløst.

Wormdahl: Utenriksministeren redegjorde innledningsvis for at hjemmelen for FN-styrkenes plassering på egyptisk område finnes i et såkalt aide mémoire som ble satt opp mellom daværende generalsekretær Hammarskjöld og president Nasser, en avtale som senere ble godkjent av FN's generalforsamling. Nå har det jo som vi vet vært reist til dels sterk kritikk mot at generalsekretær U Thant etter manges mening handlet for raskt når det gjaldt å gi ordre om å trekke FN-styrkene tilbake fra Gaza-stripen og at han dessuten gjorde det uten å samrå seg med Sikkerhetsrådet eller Generalforsamlingen, som jo var den instans som hadde vedtatt avtalen. På denne bakgrunn vil jeg gjerne spørre: Er innholdet av dette aide mémoire av en slik art at det helt klart gir den ene parten, i dette akutte tilfelle altså Den forente arabiske republikk, rett til alene å sette denne avtalen ut av kraft ved et dekret eller en kategorisk ordre fra president Nasser? Hvis det forholder seg slik, gir avtalen da dessuten hjemmel for at den kan sies opp eller settes ut av kraft uten noen form for tidsfrist?

Utenriksminister Lyng: Jeg skal prøve å svare punktvis på dette.

Det har vært tvistet om hvor vidt dette aide mémoire eller hvor vidt hele ordningen av 1957 var basert på en garanti til Israel eller ikke. Der tror jeg man må trekke den konklusjon, som til og med også Ben Gurion ga uttrykk for i Israels nasjonalforsamling den 5. mars, at Israel ikke fikk noen forsikringer om garantert fri skipsfart i dette stredet.

Når det så gjelder spørsmålet om troppenes plassering på egyptisk jord, var det i hvert fall helt klart at de kunne ikke plasseres der uten forhånds samtykke av Egypt. Men jeg forstår hr. Wormdahls spørsmål tar sikte på noe annet, nemlig om det når dette forhånds samtykke først var gitt, ikke kunne sies å være sluttet en avtale som den ene av partene alene ikke kunne bryte. Det spørsmålet har vært gjennomgått av våre folk ved FN-delegasjonen så godt som jeg kan forstå det kan gjøres. Ambassadør Hambro er jo selv tidligere professor i folkerett, og han uttalte da i den rådgivende komite som sin oppfatning:

«As far as we have been able to understand from the documentation available, it seems clear that UNEF cannot stay when the United Arab Republic Government withdraws its consent.»

Hvor vidt Generalsekretæren her har handlet for raskt og uten å konferere med the Advisory Committee, er en vurdering som jeg ikke skal innlate meg på å gjennomføre. Han har jo forelagt saken for denne rådgivende komite, men det har vært sagt at han har forelagt den mer som et fait accompli, eller som et allerede avgjort standpunkt, enn som et diskusjonsgrunnlag. Og det ligger naturligvis nær å tro at man kanskje kunne ha vunnet et pusterom om dette hadde vært trukket ut noe lenger. Men jeg må si at det er vanskelig å vurdere om Generalsekretæren i en slik situasjon har gjort det riktige eller ikke med mindre man kjenner alle forutsetninger og faktiske forhold i saken.

Garbo: Da Israel i sin tid gikk med på denne tilbaketrekningen fra Sinai, ble det jo gitt visse forsikringer med hensyn til FN-styrkene, som vel ikke var juridisk bindende, men som dog israelerne mente de kunne stole på. Jeg hadde besøk av ambassadør Bar-Yaacov forleden dag, i likhet antagelig med andre av komiteens medlemmer, og han pekte på det svar som Hammarskjöld den gang ga til den israelske utenriksminister om på hvilken måte troppene ville bli trukket tilbake. Da sa jo Hammarskjöld i sitt svar:

«An indicated procedure would be for the Secretary General to inform the Advisory Committee of the UNEF which would determine whether the matter should be brought to the attention of the Assembly.»

Så de måtte jo ha grunn til å vente at ikke bare skulle the Advisory Committee bli konsultert, men den skulle avgjøre hvor vidt det var nødvendig å kalle inn forsamlingen for å drøfte saken. Og med den fremgangsmåte som nå en gang er fulgt her, har ikke bare Egypt vunnet prestisjemessig og FN lidd et nederlag i verdens øyne, men man må også si at man har tapt en viss forhandlingsmulighet, et visst pressmiddel som man kanskje kunne hatt overfor Egypt i denne sak. Men det er vel nå likevel historie.

Det som nå er spørsmålet, er om det også skal lykkes Egypt å stanse ferdselen i Akaba-bukta. Jeg vil der si at jeg føler det som utålelig at man skal tillate Nasser å stanse den frie ferdsel til og fra Eilat. Der vil det vel være av betydning at flest mulig stater kommer klarest mulig ut og bekjenner seg til prinsippet om fri ferdsel, slik at det blir tydeligst mulig for egypterne at hvis de setter denne sak på spissen,

vil en overveldende majoritet av verdens stater støtte effektivt Israels krav om fri gjennomfart.

Utenriksminister Lyng: Det er vel ingen tvil om vårt prinsipielle syn på at Tiran-stredet er internasjonal ferdselsled, og det har jeg jo også gjentatt for noen få dager siden offentlig. Men et annet spørsmål er hvor langt man egentlig skal presse det syn i en situasjon som den foreliggende. Spørsmålet har vært drøftet om en felleserklæring fra flest mulig maritime stater. Det har ikke vi kunnet ta noe standpunkt til, for vi er foreløpig ikke presentert den form som man nå arbeider med og har tenkt på.

Gjengedal: Som kjent er det vi i Norge som nå har stellet på sjukehuset der nede i Gaza etter at ein overtok frå danskane i vår. Av ei pressemelding såg eg at det kanskje ikkje var naudsynt å trekkje attende personellet ved sjukehuset der nede samstundes som ein evakuerte styrkane der.

Eg vil gjerne høyre om det er noko nytt, om noko er fastsett om tilbaketrekking av dei norske troppane på sjukehuset i Gaza?

Utenriksminister Lyng: De er foreløpig trukket tilbake mot den israelske grense, og så vidt jeg forstår, er tanken at de den 15. juni skal trekkes helt ut.

Finn Moe: Jeg vil gjerne komme tilbake til det jeg spurte om, og som også delvis hr. Garbo har vært inne på, gjøre det spørsmål som hr. Garbo stilte generelt, noe mer spesifisert:

Hvis Egypt stanser et skip eller tvinger et skip til å la seg undersøke – et skip av annen nasjonalitet enn israelsk, selvfølgelig – og Storbritannia eller/og USA protesterer, har man da vurdert om Norge skulle slutte seg til protesten?

Spørsmålet er kanskje i og for seg overflødig, fordi det så vidt jeg forstår, og som utenriksministeren også nevnte, er under drøftelse å utstede en erklæring om dette. Jeg vet ikke om man da har vurdert om Norge skal slutte seg til. Det er selvfølgelig vanskelig å si, som også utenriksministeren nevnte, så lenge man ikke har sett teksten til denne protesten. Men en slik protest kunne vel kanskje ha en viss fredsbevarende virkning ved å få Egypt til å betenke seg to ganger på å gjøre noe slikt. Det er vel akkurat der det ømme punkt er, for skjer det noe i Tiran-stredet, er jeg meget redd for at Israel slår til med en gang.

Utenriksminister Lyng: Det er jo ikke lett å svare på hva man vil foreta seg i en hypotetisk situasjon, men det norske prinsipielle rettsgrunnlag må vel være for det første at vi anser stredet som internasjonalt farvann til tross for at det i sin helhet i enkelte avsnitt ligger i egyptisk territorialfarvann.

Når det så gjelder den forutsetning som egypterne her bygger på, nemlig at de er i krigstilstand med Israel, er det så vidt jeg forstår, våre eksperters syn at den forutsetning kan ikke opprettholdes, den kan ikke godtas, fordi det jo rent faktisk har vært våpenhvile og fred i området i meget over 10 år. Men det er klart at når

man begynner å operere med glidende forutsetninger, hvor forskjellige stater velger spesielle forutsetninger for folkerettens tilpasning, kommer man ut i vanskeligheter. Men jeg tror det norske standpunkt der må være nokså klart, at vi også i dagens situasjon i hvert fall inntil virkelige krigshandlinger er begynt, mener det er fredstidens folkerett som gjelder.

En viss usikkerhet knytter det seg alltid til et slikt forhold med omstridte forutsetninger, og jeg må si at helt absolutt er ikke vårt syn der formulert hittil. Men hvordan vi så bør stille oss hvis f.eks. et amerikansk eller britisk skip blir stanset og det danner grunnlag for en mer formell protest fra en rekke stater, får vi se på hvordan det skjer, og hvordan den protesten eventuelt tenkes formet.

Stray: Siden disse sakene nå først er tatt opp – jeg tenker ikke på utenriksministerens orientering, men på hva Norge skal gjøre eller ikke gjøre – synes jeg vi godt kan føre klar tale oss imellom her.

Om vi skal slutte oss til en protest eller ikke, synes ikke jeg er noe stort spørsmål. Det må vel helt avgjøres ut fra hva vi tror gavner situasjoner til enhver tid, hva som kunne gjøre positive inntrykk på Egypt. Hvis det skulle være at vi slutter oss til en protest, kan vi gjøre det. Hvis vi tror at egypterne vil reagere negativt hvis vi protesterer, kan vi la være å gjøre det. Men det som vel er sakens alvorlige kjerne, hvis man snakker som hr. Garbo om å gjøre noe effektivt, det er: Hva skal vi råde amerikanerne til hvis de har under overveielse å tvinge gjennom fri passasje med makt? Skal vi da si at de skal bruke makt, eller skal vi fraråde det? Skal vi drøfte dette, da får vi snakke like ut av posen og si hva vi mener om det.

Garbo: Jeg er ganske enig med hr. Stray i at det vil bli det faktiske problem. I virkeligheten står vi jo her i valget mellom onder. Hvis man ikke handler, men lar Egypt først gjennomføre sin maktdemonstrasjon overfor FN-troppene og så stanse ferdselen i Akaba-bukten, vil man etter hvert få nye skritt, som før eller siden utløser krig mellom Israel og araberstatene. En annen ting er at verdenssamfunnet på en eller annen måte trer inn for å hindre Egypt fra å gå videre, og der må prinsipalt FN være det forum man handler gjennom. Jeg vil si at hvis ikke formelle protester fører fram, burde man være rede til å sette makt bak en slik prøve på å sende et skip gjennom i strid med Egypts ønsker. Jeg ville være rede til å gå til å bruke makt og til i FN og eventuelt også, dersom det ikke fører fram, i andre fora å gå inn for at man med makt skulle støtte Israels ønsker.

Finn Moe: Jeg vil si at jeg er også fullt klar over den problemstilling som hr. Stray reiser. Men det er ikke den jeg har reist. Jeg har reist spørsmålet om det kanskje vil ha en viss fredsbevarende virkning om det kom en erklæring fra Storbritannia, De forente stater og andre sjøfartsinteresserte stater om at man vil se meget alvorlig på en slik situasjon. Det var det spørsmål som jeg kastet frem. Man behøver ikke derfor ta stilling til om man skal bruke makt.

Brommeland: Jeg synes ikke det bør være tvil om hvor Norge står i denne saken, at vår sympati er på Israels side. Den israelske stat er jo opprettet etter vedtak av FN, og jeg mener at vi bare av den grunn er forpliktet til å slutte opp om den.

Det beklagelige er bare at FN's sikkerhetsråd synes å være sterkt splittet i denne sak. I nyhetene i dag hørte vi at ambassadør Federenko hadde gitt sin tilslutning til arabernes syn og mente at Israel hadde hele skylden, og han ville da sannsynligvis gå inn for det egyptiske syn på Akaba-bukten, at det vil bli det rådende. Så når hr. Garbo sier at han tror det overveiende antall av verdens nasjoner vil støtte opp om det israelske syn på fri passasje er jeg redd for at det nærmest vil bli ønsketenkning, for kanskje de fleste av FN's stater ville slutte opp om araberstatene. Vi må derfor ta et klart standpunkt og prøve å påvirke på den måten vi har muligheter til å gjøre det.

Når det gjelder kritikken mot U Thant, synes jeg faktisk ikke den er berettiget, selv om man kanskje kunne si det slik at rent teknisk sett kunne han ha vunnet noe tid, men reelt sett har han handlet riktig etter min oppfatning.

Formannen: Eg er einig med hr. Brommeland i at det bør ikkje vere tvil om vårt standpunkt. Eg kan også vere einig med hr. Finn Moe i at kjem det protest, bør vi også slutte oss til den. Men ut over det synest eg saka er svært vanskeleg. Dersom vi kan få FN til å bruke makt, er jo saka grei, men eg tviler sterkt på om FN bruker noka makt. Då ville vi ha russisk veto og kanskje også veto frå andre, og då kan det forferdelege spørsmål melde seg: Skal vi gi vår tilslutning og rå f.eks. USA og Storbritannia til å bruke makt, eller skal vi ikkje? Det er klårt at det er eit så alvorleg spørsmål at det må vi tenkje nøye over. No er det vel ikkje aktuelt i dag, men det kan bli aktuelt. Men eg går ut frå at Regjeringa tek ikkje standpunkt i den saka utan at den blir lagt fram her. Det er klårt at kva som blir gjort der, kan bli avgjerande for spørsmålet om verdenskrig eller ikkje verdenskrig.

Utenriksminister Lyng: Bortsett fra aksjoner i FN's regi må jeg si som min oppfatning at jeg tror ikke den nåværende norske regjering vil delta i noen form for militæraksjon, eller vil konsultere noen om militære sanksjoner utenfor FN. Det tror jeg ikke.

Gerhardsen: Jeg vil også gi min tilslutning til de uttalelser formannen og utenriksministeren nå har kommet med. Jeg har heller ikke noen vanskeligheter med å si at min sympati ligger på Israels side. Om det skal ha den konsekvens at vi for all verden gjør det kjent, og med det tar parti på en side, vil jeg ikke ha uttalt meg om. Jeg tror at vi som nasjon vil ha større muligheter for å påvirke utviklingen hvis vi opptrer formelt, nøytralt, korrekt.

Hvilken stilling så Norge skal ta til de forskjellige situasjoner som kan komme til å inntreffe, synes jeg vi må vente med å ta standpunkt til inntil vi har situasjonene. Og fremfor alt synes jeg det må være nokså betenkelig nå å gi en slags klarsignal til Regjeringen om at den kan støtte en aksjon som kan utløse en ganske alvorlig krig.

Garbo: Jeg er aldeles enig i det hr. Gerhardsen nå sa om at vi på dette tidspunkt må diskutere våre prinsipielle muligheter for å påvirke utviklingen ved uttalelser og ved opptreden i FN.

Men for å gå tilbake et øyeblikk og klargjøre dette med maktspørsmålet, så vil vel det det her kan dreie seg om, være med maritimt makt å verne om retten til fri passasje gjennom streket. Spørsmålet blir da om man skal avfinne seg med det overgrep som en blokade vil være, eller om man skal hevde retten til fri passasje ved å sende krigsskip for å beskytte de handelsskip som ferdes der. Det er den problemstilling man i tilfelle vil komme til å stå overfor.

Formannen: Fleire har ikkje bede om ordet.

Møtet hevet kl. 9.50.